

TARIM ALANLARINDA BİTKİSEL ÜRETİMİN HAYVAN ZARARLARINDAN KORUNMASI VE ÇİFTÇİ MALLARININ KORUMASI HAKKINDAKİ KANUN

A. Ahmet YÜCER
Tarım İl Müdürlüğü TOKAT (Ziraat Yük. Müh.)
Osman KARKACIER
Gaziosmanpaşa Üniversitesi TOKAT (Yrd.Doç.Dr)

ÖZET

Bu çalışma Çiftçi Mallarının Koruması Hakkında Kanunun(ÇMKHK) uygulanması, karşılaşılan problemler ve çözüm önerilerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Veriler, Tokat ilinde 8 köyde 84 çiftçi ailesi ve Çiftçi Mallarının Koruma Başkanlıklarıyla (ÇMKB) anket çalışması yapılmak suretiyle derlenmiştir.

Yörede uygulamanın köylere yaygınlaştırılmadığı, her bir ÇMKB'nın koruma alanında ortalama 428 tarım işletmesi, 8990 dekar tarım arazisi, 661 adet büyükbaş ve 1765 adet küçükbaş hayvan varlığına karşı 3 adet koruma bekçisi düştüğü belirlenmiştir. Ayrıca koruma ücretlerinin düzenli tahsil edilemediği ve yeterli koruma yapılamadığı anlaşılmıştır.

Tarımsal üretimin ve üretim araçlarının korunması amacıyla 1941 yılında çıkarılan 4081 Sayılı Kanun, aradan geçen zaman içinde şartların değişmesi ve ihtiyaçların farklılaşması nedeni ile kendisinden beklenen faydayı sağlayamadığı görülmüş ve yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğu ortaya konulmuştur.

ABSTRACT

PROTECTION OF PLANT PRODUCTION FROM LIVESTOCK IN AGRICULTURAL AREA AND FARMER PROPERTIES PROTECTION LAW

This study is about Farmer Properties Protection Law and has been done to determine the problems to be faced and solution suggestions. The datas have been collected from 84 farmers in 8 villages in Tokat Province and from the Directories of Farmer Properties Protection by making survey.

It has been known that there is no Farmer Properties Protection Directory in each village in district. Furthermore it has been determined that 3 land protectors have protected 428 agricultural farms, 8990 decare agricultural land, 661 cattles and 1765 sheeps. The protection has been not enough and the payment of protection has not been paid regularly.

Law number 4081, which was passed in 1941 to protect agricultural production and production equipment, has failed to meet the expected use because of the changes in conditions and changes in needs. Therefore it has been realised that new regulations are necessary.

1. GİRİŞ

Tarım sektörü ülkelerin ekonomileri içinde özel bir öneme sahiptir. Bu sektörü korumak ve geliştirmek için her ülke büyük bir çaba gösterir ve ihtiyaçları olan besin maddelerini kendi sınırları içinde yetiştirip bir başka ülkeye muhtaç olmak istemezler. Bunun için de her ülke tarım sektörü için bir koruma ve geliştirme politikası çizer ve uygular (1).

Bu sektöre gösterilen öneme rağmen üretici gelirlerinde, üretim tipinden ve tabiat şartlarından kaynaklanan dalgalanmalar sözkonusudur. Üretimde ve üretici gelirlerinde istikrarın sağlanması amacıyla birçok yasal düzenleme yapılmış ve devlet üreticileri korumak istemiştir. ÇMKHK'da söz konusu yasal düzenlemelerden birisidir.

1.1. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de birçok ilçe ve kasabada Çiftçi Mallarını Koruma Kanununun uygulayıcıları (ÇMKB) ile çiftçiler arasında çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların belirlenmesi ve giderilmesi üretimde ve üretici gelirlerinde istikrarın sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Bu araştırma ile sorunların çözümüne dönük öneriler getirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Türkiye'de bitkisel üretimin hayvan zararlarından korunması ihtiyacı tarım işletmelerinin üretim yapısından kaynaklanan bir olgudur. Bu ihtiyacın giderilmesi amacıyla çıkarılan ÇMKHK ve bu kanunun uygulanmasında karşılaşılan problemleri belirlemek, bunların giderilmesi için çözüm önerilerinde bulunmak bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Bu çalışma Tokat İli' ÇMKHK'nun uygulandığı kasabaların % 25'inde yapılmış, bir bütün olarak tarım işletmelerinin veya çiftçi mallarının korunması yerine sadece bitkisel üretimin hayvan zararlarından korunması üzerinde durulmuştur.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma materyalini konu ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi bulunan kaynaklar ile anket çalışmalarından elde edilen veriler oluşturmuştur. Ayrıca Tarım İl Müdürlüğü teknik elemanları ÇMKB çalışanları ve çiftçiler ile yapılan görüşmeler ve araştırmacının gözlemleri araştırmanın diğer verilerini oluşturmuştur.

Yöredeki 676 köy ve beldeden sadece 32 tanesinde ÇMKB'nın mevcut olması nedeniyle buralardaki işletmeler popülasyonu oluşturmuştur. Örnek hacmi de bu yerleşim birimlerinin üretim desenleri, dağ yada ova köyü oluşları, birbirlerine yakınlıkları vs dikkate alınarak % 25'inde Neyman yöntemi (2) ile 84 anket olarak belirlenmiştir. Anket formları işletmecilerle ve korucularla yüzyüze görüşülerek doldurulmuş, % 95 güven ve ortalamadan % 5 sapma ile çalışılmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Bitkisel Üretim Korunma İhtiyacı

Türkiye'de tarım işletmelerinin yapısına bakıldığında işletme arazilerinin çok parçalılığı yanında işletmelerin genellikle birden çok üretim dalında faaliyet gösterdikleri görülür.

Çizelge 1'den de anlaşılacağı gibi tarım işletmelerinin % 72'si bitkisel üretim yanında hayvansal üretim de yapmaktadır. Bu işletmeler toplam tarım alanlarının % 79.8'ini işlerken büyükbaş hayvan varlığının % 96'sına küçükbaş hayvan varlığının da % 93.4'üne sahip bulunmaktadır (3).

Ülke genelinde yalnız bitkisel veya yalnız hayvansal üretim yapan işletmeler ise toplam işletmelerin yaklaşık % 28'ini oluşturmaktadır. Bitkisel üretim yapan işletmelerin işledikleri arazi miktarı % 20 iken hayvansal üretim yapan işletmeler büyükbaş hayvan varlığının % 4'üne küçükbaş hayvan varlığının ise % 6.6' sına sahiptir.

Araştırma yöresindeki tarım işletmelerine ve üretim tiplerine bakıldığında ise (Çizelge 2) Türkiye genelinde olduğu gibi polikültür tarıma dayalı aile işletmeciliğinin yaygın olduğu görülmektedir.

Çizelge 1: Türkiye'de Tarım İşletmelerinin Türlerine Göre Sayıları, Arazi ve Hayvan Varlıkları (1991)

	İşletme Sayısı (adet)	İşledikleri Arazi Varlığı (da)	Büyük Baş Hayvan Varlığı (adet)	Küçük Baş Hayvan Varlığı (adet)
Bitkisel ve Hayvansal Üretim Yapan	2.935.055 (%72.2)	187.190.407 (%79.8)	10.861.515 (%96.0)	46.919.847 (%93.4)
Yalnız Bitkisel Üretim Yapan	993.685 (%24.4)	46.382.143 (%19.8)	---	---
Yalnız Hayvansal Üretim Yapan	139.692 (%3.4)	938.443 (%0.4)	458.858 (%4.0)	3.291.411 (%6.6)
Toplam	4.068.432	234.510.993	11.320.373	50.211.258

Kaynak : 1991 Tarım Sayımı Sonuçları, DİE, 1994, Ankara

Yörede bitkisel ve hayvansal üretimi içiçe yapan işletmeler Türkiye ortalamasının üzerinde (% 81.8), büyükbaş hayvan (BB) varlığının tamamına yakınının, küçükbaş hayvan (KB) varlığının da tamamının bu işletmelere ait olduğu görülmektedir. Bunun yanında işletmelerin % 17.5'i yalnız bitkisel, % 0.7'si de yalnız hayvansal üretim yapmaktadırlar.

Görüldüğü gibi tarım işletmelerinin % 80'i bitkisel ve hayvansal üretimi içiçe yapmaktadır. Bunun anlamı, ülke genelinde tarım işletmeleri hayvanlarını mer'alar yanında kısa yada uzun periyotlarla bitkisel üretim alanlarında da olatmaktadırlar.

Geleneksel usullerin ve aile işletmeciliğinin hakim olduğu tarım kesiminde arzulanan yapısal değişimin sağlanamadığı ve üretimde ihtisaslaşmış işletmelere geçilemediği görülmektedir.

Çizelge 2 :Tokat'ta Tarım İşletmeleri ve Faaliyet Alanları 1991

Faaliyet Alanı	İşletme Sayısı (adet)	İşledikleri Arazi Varlığı (da)	Büyük Baş Hayvan Varlığı (adet)	Küçük Baş Hayvan Varlığı (adet)
Bitkisel ve Hayvansal Üretim Yapan	53.404 (%81.8)	2.191.561 (%88.1)	266.522 (%99.7)	542.200 (%100.0)
Yalnız Bitkisel Üretim Yapan	11.387 (%17.5)	295.836 (%11.9)	---	---
Yalnız Hayvansal Üretim Yapan	468 (%0.7)	---	876 (%0.3)	---
Toplam	65.259	2.487.397	267.398	542.200

Kaynak :1991 Genel Tarım Sayımı Sonuçları, DİE, 1994, Ankara

Yerli sığırların ahırdan çok açık arazide yetersiz mer'alarda veya bitkisel üretim alanlarında otlatılmalarına, yaz mevsiminde yaylalara çıkan koyun sürülerinin 3-4 ay sonra köylere inmeleri de eklendiğinde bitkisel üretim alanları üzerindeki hayvan baskısı açıkça görülmektedir.

Yerli sığırlarda yapılan ıslah çalışmaları sonucu ahır sığırcılığının artması ve daha önce tarım arazisine dönüştürülen eğimli mer'aların eski kabiliyetlerinin kazandırılması ile bitkisel üretim alanları üzerindeki hayvan baskısının azaltılacağı düşünülmektedir

3.2. Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun

Hayvan zararlarından bitkisel üretimin korunması amacıyla 1941 yılında çıkarılan 4081 Sayılı Kanunun gerekçesi;

- 1- Üretim alanlarının açıkta olması nedeni ile hayvan zararlarına maruz kalması,
- 2- Bitkisel ve hayvansal üretim yapanlar arasında görülencikar çatışmaları ve bu anlaşmazlıkların adli yargıya gitmeden mahallinde çözülmesi ihtiyacı,
- 3- Otlatmaya dayalı hayvancılıkta otlatma düzenlemesi yapacak bir kuruma ihtiyaç duyulması,
- 4- Bitkisel üretimde meydana gelen zararları karşılayacak tarım sigortacılığının yaygınlaştırılmamış olması (4) sayılabilir.

Gerekçesi bitkisel üretimin hayvan zararlarından korunması iken kanunun kapsamına tarım işletmelerinin bütün taşınır ve taşınmaz malları ile altyapıların korunması dahil edilerek (5) daha başlangıçta özen uzaklaşmıştır. Hatta koruma meclislerine diğer kurum ve kuruluşların görevleri (su birikintilerinin kurutulması, ark ve yolların tamiri vs) de yüklenerek kanunun uygulama imkanı iyice azaltılmıştır. Bunun yanında korunma istemeyen işletmelerin arazilerinin de koruma kapsamına alınması çiftçiler ile ÇMKB arasında sürtüşmelere neden olmaktadır.

Yörede yapılan araştırmada, köy muhtarlıklarının koruma bütçesi hazırlama ve murakabe meclisine onaylatma bürokrasisinden kaçınmaları nedeniyle ÇMKHK'nun köylerde uygulanmadığı, ancak köy kanununa dayanılarak bir koruma yapıldığı, bunun da 4081 Sayılı Kanunun kapsamı dışında kaldığı anlaşılmıştır. Bunun yanında ÇMKHK uygulamasının tamamının belde ve ilçelerde olduğu görülmüştür.

Araştırma yöresindeki herbir ÇMKB'nın ortalama, faaliyet süresinin 18 yıl olduğu ve 428 tarım işletmesi ile muhatap olduğu, 3 korucu ile 8990 dekar araziyi 661 BB ve 1765 KB hayvanın zararından korumaya çalıştıkları görülmüştür.

Çizelge 3'de görüldüğü üzere, ÇMKB'nın yaklaşık yarısı çiftçilere göre yeterli koruma yapamamaktadır. Buna gerekçe olarak ÇMKB, korucu yetersizliğini gösterirken daha etkin bir koruma için % 63'ü belediyeye bağlanmayı önermişlerdir.

Çizelge 3: ÇMKB'nın Etkinliklerinin Yeterli Bulunma Oranı (%)

Sorular	Olumlu	Olumsuz
ÇMKB'nın Yeterli Koruma Yapabilmeleri	53	47
Belediyeye bağlanmanın Etkisi	63	37
Arazi Yolları ve Arkların Tamiri	25	75
Faili Meçhul Zararların Ödenmesi	12	88
Kümes Hayvanları ve Arıcılığın Korunması	12	88
Yabani Hayvan Zararlarından Korunma	--	100
BB Hayvanlar İçin Ortak Çoban Tutulması	51	49

Yine ÇMKB'nın % 75'inin arazi yolları ile sulama arklarının tamirine önderlik yapmadıkları, % 88'inin faili meçhul zararları ödemediği ve kümes hayvanları ile arıcılığı koruma kapsamı dışında tuttıkları, % 49'unun BB hayvanlar için ortak çoban tutulmasına önderlik yapmadıkları ve hiç birinin yabancı hayvan zararlarına karşı bitkisel üretimi korumadıkları anlaşılmaktadır

ÇMKB'nın mali ve idari yapısının incelendiği çizelge 4'e göre hizmet binalarının % 75'inin belediyelerce tahsis edildiği ve aynı oranda mahalli seçimler sonucu korucularda değişim yapıldığı, herne kadar müstakil bir kurum da olsalar belediyelerin müdahalesinden uzak kalamadıkları görülmektedir

Çizelge 4: ÇMKB'nın Mali ve İdari Yapısı (%)

Sorular	Evet	Hayır
Hizmet Binalarının Belediyelerce Tahsisi	75	25
Mahalli Seçimler Sonucu Korucularda Değişim	75	25
Koruculara Özel Kıyafet Verilmesi	37	63
Koruculara Silah Verilmesi	12	88
Korucuların SSK Primlerinin Ödenmesi	37	63
Koruma ücretleri ve cezalarına itiraz edilm	63	37
Koruma ücretlerinin kanuni Yollarla tahsili	25	75

Ayrıca, % 63'ünün korucularına özel kıyafet veremediği ve SSK primlerini yatıramadığı, % 88'inin silah veremediği anlaşılmıştır. Aynı çizelgeye göre ÇMKB'nın % 63'üne koruma ücretlerinden dolayı çiftçilerce itirazlar olduğu ve koruma ücretleri ile cezalarını düzenli tahsil edemedikleri, itiraz eden çiftçilerin % 25 'inden de ancak kanuni yollara baş vurularak bu ücretlerin alınabildiği tesbit edilmiştir. Görüldüğü gibi ÇMKB kanunun kendilerine verdiği görevleri yerine getiremediği gibi mali ve idari açıdan da yeterli güce ulaşamamışlardır.

3.3. ÇMKHK Değişiklik Tasarısı

Halen TBMM Genel Kurulunda görüşülmeyi bekleyen ÇMKHK tasarısında;

1- Koruma sandığı gelirlerinin artırılması olumlu ancak yetersizdir. Mülkiyetin korunması ve üretimin emniyetle yapılması amacıyla çiftçiden alınan emlak vergisinden (6) belirli bir yüzdenden koruma sandığına aktarılmaması bir eksikliklerdir.

2- Tarımsal yapıların (ark, yol vs) tamirinin koruma kapsamı dışında tutulması olumlu ancak bitkisel üretim dışında koruma kapsamının genişletilmesi uygulamayı zayıflatacaktır.

3- Faili meçhul zararların ödenmesinde üst sınır konulması birkaç yıl sonra bu maddeyi yine uygulanamaz hale getireceğinden doğru değildir. Bunun yerine üst sınırı tesbit yetkisi murakabe kurullarına verilmelidir.

4- Koruma ve murakabe kurulu üyelerine huzur ücreti verilmesi olumlu ancak personelin SSK primlerini yatırmayan ve koruma hizmetlerine gerekli ilgiyi göstermeyen yetkililer hakkında ceza öngörülmemesi bir eksikliklerdir.

5- Koruma dışı bırakılabilecek işletme büyüklüğünün 1000 dekardan 500 dekara düşürülmesi olumlu ancak koruma istemeyen işletmelerin koruma dışı tutulmasına imkan sağlayacak bir düzenleme yapılmaması antidemokratiktir. Hiç olmazsa imara açılan alanlar ile arazisinin içinde evi olan çiftçilere bu hakkın tanınması gerekir.

6- Cezai müeyyidelerin artırılması (7) olumlu ancak bunun kanun metninde yer alması (güncelliğini yitireceğinden) yanlıştır. Bunun yerine murakabe kurullarının yetkisine bırakılması daha isabetli olacaktır.

4. SONUÇ

Sonuç olarak Köy ve beldelerde bitkisel üretimin hayvan zararlarına karşı korunmasının bir ihtiyaç olduğu ancak bu korumayı sağlayan yasal düzenlemenin artık ihtiyaca cevap veremediği anlaşılmaktadır.

Özel bir kanunla belde ve ilçeler için düşünülen koruma teşkilatının yerel yönetimlerin ekonomik ve idari desteğini almadan başarılı olmaları düşünülemez. Bu açıdan belediye başkanlarının aynı zamanda koruma meclislerinin de doğal başkanı olması ÇMKB'nı sosyal ve ekonomik açıdan güçlü kılacaktır.

Yapılacak düzenleme ile ilçe ve beldelerdeki koruma teşkilatlarını personel ve görevleriyle birlikte belediyelere devrederek 4081 Sayılı Kanunu iptal etmek problemlerin çözümü açısından bir çıkış yolu olacaktır.

Yapılacak iş 1580 sayılı Belediye Kanununun 15/21. ve 442 sayılı Köy Kanunu'nun 13/21. maddelerindeki koruma ile ilgili görevlerde ve ilgili cezai müeyyidelerde bazı düzenlemeler yapılması gerekecektir. Böylece sadece ilçe ve beldelerde değil köylerde de halen yapılmakta olan koruma hizmetleri yasal zemine oturtulmuş olacaktır.

Fakat asıl çözümün işletme ölçeğinin büyütülmesi ve üretimde ihtisaslaşma ile sağlanacağı, geçimlik polikültür tarım yerine pazara dönük tarım ile bir çok problemin kendiliğinden çözüleceği tahmin edilmektedir.

KAYNAKLAR

1. ERAKTAN G., Tarım Politikası I, AÜ. ZF. Yayını, No:1163,Ankara, 192, 1989
2. YAMANE T., Elementary Sampling Theory, Prentice Hall, Inc. Englewood cliffs, NJ. USA, 1967
3. ANONYMOUS, 1991 Tarım Sayımı Muhtarlık Anketi Sonuçları, DİE yayını, Ankara, 1994
4. ANONYMOUS, TBMM Zabıt Cerideleri, TBMM matbaası, C 18, Ankara, 1941
5. ANONYMOUS, Ziraat Kanunları, Tarım Bakanlığı Yayını, Ankara, 1950
6. NADAROĞLU H. Mahalli İdareler, Met/er Matbaası, İstanbul, 392, 1986
7. ANONYMOUS, Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun Tasarısı ve İçişleri, Tarım Orman ve Köyişleri Komisyonları Raporları, TBMM Matbaası, Ankara, 27, 1994